

Literatura Dwudziestolecia Międzywojennego

Lista lektur i zagadnienia do egzaminu

Zagadnienia

POJĘCIA

1. Znaczenie terminów: awangarda, pierwsza awangarda (krakowska), druga awangarda, futuryzm, dadaizm, neosymbolizm, neoklasycyzm, metafizyka codzienności, autentyzm, witalizm, kubizm, katastrofizm, ekspresjonizm, groteska.

HISTORIA (Na podstawie *Gorzkiej chwały* R. M. Watta)

2. Pierwsza wojna światowa. Nurty ideowe i orientacje polityczne w społeczeństwie polskim w latach 1914–1918: pasywiści, aktywiści, kierunek niepodległościowy, Piłsudski i legiony, lewica PPS i SDKPiL („wojna wojnie”). Obraz wojny w literaturze; poezja okolicznościowa.
3. Tło historyczne, społeczne i kulturalne literatury międzywojennej. Powstanie niepodległej Polski, powstania narodowe (wielkopolskie i śląskie), wojna polsko-sowiecka 1920 r., ustalenie granic odrodzonej Rzeczypospolitej. Najważniejsze procesy, zjawiska i wydarzenia okresu; wybitne osobistości życia politycznego (Józef Piłsudski, Roman Dmowski, Ignacy Jan Paderewski, Gabriel Narutowicz). Integracja narodowa i problem mniejszości etnicznych; Osiągnięcia gospodarcze (Gdynia, COP).

ŻYCIE LITERACKIE

4. Grupy literackie. Prasa II Rzeczypospolitej; najważniejsze czasopisma literackie: „Zdrój”, „Skamander”, „Zwrotnica”, „Wiadomości Literackie”, „Żagary”; X muza – film; radio.
5. Przemiany społecznej funkcji literatury. Rewizje tradycji; autonomia twórcy, klerkizm, zaangażowanie społeczne i polityczne. Demokratyzacja składu osobowego literatury (pisarze pochodzenia chłopskiego i robotniczego); pisarstwo kobiet; siła asymilacyjna kultury polskiej (pisarze pochodzenia żydowskiego). Wobec nacjonalizmu i totalitaryzmu (fasyzm, komunizm). Tendencje pacyfistyczne. Lewica literacka, literatura proletariacka. Pisarze katoliccy; „Verbum”.

FILOZOFIA

6. Prądy umysłowe w Europie w okresie międzywojennym i ich recepcja w Polsce. Prądy filozoficzne: fenomenologia Edmunda Husserla, intuicjonizm Henryka Bergsona, personalizm chrześcijański katastrofizm cywilizacyjny Oswalda Spenglera i „nowe średniowiecze” Mikołaja Bierdiajewa; egzystencjalizm Martina Heideggera i Karla Jaspersa; teoria cywilizacji Feliksa Konecznego. Kierunki w psychologii: behawioryzm Johna Watsona, psychoanaliza Zygmunta Freuda, psychologia indywidualna Alfreda Adlera, psychologia głębi Carla Gustawa Junga.

KONTYNUACJE

7. Dwudziestolecie a Młoda Polska. Kontynuacje: Karol Irzykowski, Karol Hubert Rostworowski, Tadeusz Boy-Żeleński. Trzecie pokolenie modernistów: Jerzy Szaniawski, Bruno Schulz, Stanisław Ignacy Witkiewicz, Stefan Grabiński.

POEZJA / PROZA / DRAMAT

8. Poezja. Stosunek do rodzimej tradycji poetyckiej. Recepcja poezji obcej. Najważniejsze grupy poetyckie, nurty ideowe i kierunki artystyczne. Poezja „Skamandra”, ekspresjonizm, futuryzm, awangarda krakowska, druga awangarda, żagaryści, katastrofizm, poezja proletariacka. Twórczość najwybitniejszych poetów okresu. Działalność przekładowa poetów.
9. Proza. Recepcja literatury obcej. Psychologizm, autentyzm i neorealizm. Powieść psychologiczna, polityczna, środowiskowa, powieść o dojrzewaniu, epicka panorama. Autobiografizm w powieści. Wątki utopijno-katastroficzne. Proza fantastyczna i fantastyczno-naukowa; literatura grozy. Przemiany formalne

prozy, eksperymenty z narracją; techniki „filmowe”. Twórczość najwybitniejszych powieściopisarzy i nowelistów. Wybitne dokonania translatorskie (m.in. Tadeusz Boy Țeleński).

10. Groteska i dramat poetycki. Twórczość dramaturgiczna pisarzy wymienionych w spisie lektur.

KRYTYKA I FORMY PARALITERACKIE

11. Publicystyka: felieton Antoni Słoniński, Tadeusz Boy Țeleński); reportaż (Ksawery Pruszyński, Melchior Wańkowicz); esej (Bolesław Miciński).

12. Krytyka literacka. Ignacy Fik, Ludwik Fryde, Karol Irzykowski, Karol Wiktor Zawodziński.

INNE SZTUKI

13. Literatura popularna. Pieśń, piosenka, kabaret.

Lista lektur

LITERATURA OBOWIĄZKOWA

W podanych edycjach dzieł obowiązuje znajomość twórczości międzywojennej poszczególnych autorów, a także wstępów / opracowań. Edycje dzieł bez wskazanych wstępów mogą być zastąpione innymi, łatwiej dostępnymi. BN – Biblioteka Narodowa.

OPRACOWANIA OBOWIĄZKOWE

Jerzy KWIATKOWSKI – *Dwudziestolecie Międzywojenne*, Warszawa 2003 lub *Literatura Dwudziestolecia*, Warszawa 1993.

RICHARD M. WATT, *Gorzka chwała. Polska i jej los 1918–1939*, przeł. Piotr Amsterdamski, przedmowa Norman Davies, Warszawa 2005.

POLECAM:

Słownik literatury polskiej XX wieku, red. Alina Brodzka i in., Wrocław – Warszawa – Kraków 1996 (hasła: awan-garda, dadaizm, futuryzm, katastrofizm, neorealizm, Skamander).

LITERATURA POLSKA

Krytyka literacka

Karol IRZYKOWSKI – *Wybór pism krytycznoliterackich*, oprac. W. Głowala, Wrocław 1975, BN I 222 (po 2 teksty z tomów: *Walka o treść* (Ogólna znajomość (np. na podstawie BN-owskiego wydania pism Irzykowskiego) i do tego następujące teksty: I. *Zdobnictwo w poezji*, tu: *Metaphoritis i złota plomba*; II. *Treść i forma* (całość).

Tadeusz PEIPER – *Pisma wybrane*, oprac. S. Jaworski, Wrocław 1979, BN I 235 – zbiór *Tędy* (tu: *Miasto, masa, maszyna*; *Metafora teraźniejszości*; *Rozbijanie tworzydeł*; *Komizm, dowcip, metafora*) oraz *Nowe usta. Odczyt o poezji* (tu: *Poezja jako budowa, Nowe tworzenie*).

[antologie:]

Andrzej Lam, *Polska awangarda poetycka. Programy z lat 1917–1923*, t. 2: *Manifesty i protesty*. Antologia, Kraków 1969. Tu: Leon Chwistek, *Wielość rzeczywistości w sztuce*, Formizm — Bruno Jasieński, *Manifest w sprawie poezji futurystycznej* — Bruno Jasieński, *Manifest w sprawie ortografii fonetycznej* — B. Jasieński, *Do narodu polskiego. Manifest w sprawie natychmiastowej futuryzacji życia* — Jan Stur, *Ekspresjonizm* — [Stanisław Przybyszewski], *Słowo wstępne „Zdroju”* — Jan Lechoń, *[Przemówienie na pierwszym wieczorze literackim "Skamandra"]* — J. Lechoń, *[Słowo wstępne do „Skamandra”]* — Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Teoria czystej formy w poezji*.

Polska krytyka literacka 1919–1939. Materiały, pod red. J. Z. Jakubowskiego, Warszawa 1966. Tu: Ignacy Fik, *Awangarda i awangardiści* — Ludwik Fryde, *Dwa pokolenia* — Karol Irzykowski, *Programofobia*;

Burmistrz marzeń niezamieszkałych — Konstanty Troczyński, *Intymność i forma. W sprawie pojęcia czystej liryki*.

Formy paraliterackie (esej, reportaż, felieton...)

Bolesław MICIŃSKI – *Pisma. Eseje, artykuły, listy*, wybór i oprac. A. Micińska, wstęp J. Błoński, Kraków 1969 (dwa eseje: *Podróże do piekieł*, *Dyliżans filozoficzny*).

Bruno SCHULZ – *Opowiadania, Wybór esejów i listów*, oprac. J. Jarzębski, Wrocław 1998, BN I 264 (*Wybór z pism krytycznych* – tu: *Mityzacja rzeczywistości*).

Antoni SŁONIMSKI – *Kroniki tygodniowe 1932-1935*, słowo wstępne i przypisy R. Habielski, Warszawa 2001 (wybór, np. nry: 117, 127, 139, 146, 148, 198, 210, 239).

Melchior WAŃKOWICZ – *Na tropach Smętka*, Kraków 1988.

Tadeusz ŻELEŃSKI (Boy) – *Reflektorem w mrok*, oprac. A. Z. Makowiecki, Warszawa 1984 (WYBÓR).

Poezja

Tytus CZYŻEWSKI – [w:] *Poezje i próby dramatyczne*, oprac. A. Baluch, Wrocław 1992, BN I 273.

Józef CZECHOWICZ – *Wybór poezji*, oprac. T. Kłak, Wrocław 1985, BN I 199.

Jarosław IWASZKIEWICZ – *Wiersze*, Warszawa 1977, t. 1 (tu: *Oktostychy, Dionizje, Lato 1932* (po kilka wierszy z każdego z tych zbiorów)).

Jan LECHOŃ – *Poezje*, oprac. R. Loth, Wrocław 1990, BN I 256 (*Karmazynowy poemat, Srebrne i czarne*).

Czesław MIŁOŚZ – *Wiersze*, t. 1-2, Kraków 1987 lub: *Wiersze*, t. 1-3, Kraków 1993 (twórczość przedwojenna).

Maria PAWLIKOWSKA-JASNORZEWSKA – *Wybór poezji*, oprac. J. Kwiatkowski, Wrocław 1998, BN I 194.

Tadeusz PEIPER – *Pisma wybrane*, oprac. S. Jaworski, Wrocław 1979, BN I 235 (zbiory poetyckie: A, *Żywe linie, Raz*).

Julian PRZYBOŚ – *Sytuacje liryczne. Wybór poezji*, wstęp E. Balcerzan, Wrocław 1989, BN I 266.

Anna ŚWIRSZCZYŃSKA – *Wiersze i proza (1936)*, [w:] *Poezja*, wstęp Cz. Miłosz, Warszawa 1997.

Julian TUWIM – *Wiersze wybrane*, oprac. M. Głowiński, wyd. 4 rozszerz., Wrocław 1986, BN I 184.

Aleksander WAT – *JA z jednej strony i JA z drugiej strony mego mopsożelaznego piecyka*, [w:] *Wybór wierszy*, oprac. Adam Dziadek, Wrocław 2008, BN I 300.

Kazimierz WIERZYŃSKI – *Wybór poezji*, wstęp K. Dybciak, Wrocław 1991, BN I 275 (*Wiosna i wino, Wolność tragiczna; Wielka niedźwiedzica* – po kilka wierszy z każdego tomu).

Józef WITTLIN – *Hymny*, [w:] *Wybór poezji*, wstęp W. Ligęza, Kraków 1998;

[antologie:]

Antologia polskiego futuryzmu i nowej sztuki, wstęp i komentarz Z. Jarosiński, wybór i oprac. tekstów H. Zaworska, Wrocław 1978, BN I 230 (Bruno Jasieński).

Poezja polska okresu międzywojennego. Antologia, [oprac.] M. Głowiński, J. Sławiński, t. 1-2, Wrocław 1997, BN I 235 (tu zwłaszcza: Włodzimierz Bąk, Władysław Broniewski, Kazimiera Iłakowiczówna, Jerzy Liebert, Władysław Sebyła, Adam Ważyk).

Proza

Leopold BUCZKOWSKI – *Wertepy*, Kraków 1973.

Michał CHOROMAŃSKI – *Zazdrość i medycyna*, Warszawa 1997.

Maria DĄBROWSKA – *Ludzie stamtąd*, Warszawa 1980; *Noce i dni*, posłowie J. Tomkowski, Warszawa 2003.

Witold GOMBROWICZ – *Ferdydurke*, [posłowie W. Bolecki], Kraków 1994;

Stefan GRABIŃSKI – *Utwory wybrane*, [wstęp] A. Hutnikiewicz, Kraków 1980, t. 1: *Nowele* (5 nowel z tomu *Demon ruchu* i wszystkie z tomu *Niesamowita opowieść*).

Jarosław IWASZKIEWICZ – *Brzezina i inne opowiadania ekranizowane*, [wstęp A. Werner], Warszawa 1987 (tu: *Brzezina, Panny z Wilka*); Warszawa 1988.

Juliusz KADEN-BANDROWSKI – *Generał Barcz*, oprac. M. Sprusiński, Wrocław 1984, BN I 223.

Maria KUNCEWICZOWA – *Cudzoziemka*, Warszawa 2007 (lub inne wyd.).

- Zofia NAŁKOWSKA – *Niecierpliwi*, oprac. i wstęp K. Jakowska, Kraków 2001.
- Bruno SCHULZ – *Opowiadania, Wybór esejów i listów*, oprac. J. Jarzębski, Wrocław 1998, BN I 264 (do wyboru jeden cały zbiór: *Sklepy cynamonowe* lub *Sanatorium pod Klepsydrą*).
- Zbigniew UNIŁOWSKI – *Wspólny pokój*, [w:] „*Wspólny pokój*” i inne utwory, oprac. B. Faron, Wrocław 1976, BN I 244.
- Stanisław Ignacy WITKIEWICZ – *Nienasycenie*, oprac. J. Degler i L. Sokół, Warszawa 1996 lub *Pożegnanie jesieni*, [posłowie] A. Micińska, Wrocław 1996;
- Józef WITTLIN – *Sól ziemi*, oprac. E. Wiegandt, Wrocław 1991, BN I 278.
- Stefan ŻEROMSKI – *Przedwiośnie*, oprac. Z. J. Adamczyk, Wrocław-Kraków 1982, BN I 242.**

Dramat

- Witold GOMBROWICZ – *Iwona księżniczka Burgunda*, [w:] *Dramaty*, słowo wstępne J. Jarzębski, Kraków 2001.
- Jarosław IWASZKIEWICZ – *Lato w Nohant. Komedia w 3 aktach*, Warszawa 1949.
- Karol Hubert ROSTWOROWSKI – *Niespodzianka*, [w:] *Wybór dramatów*, wstęp J. Popiel, 1992, BN I 281.
- Jerzy SZANIAWSKI – *Wybór dramatów*, oprac. A. Hutnikiewicz, Wrocław 1988, BN I 263 (tu: *Ptak*, *Żeglarz*).
- Stanisław Ignacy WITKIEWICZ – *Wybór dramatów*, wybór i wstęp J. Błoński, przypisy i oprac. tekstów M. Kwaśny, Wrocław 1974, BN I 221 (tu: *Matka*, *Młota*, *Szewcy* – jeden dramat do wyboru).

LITERATURA OBCA

Poezja

- Guillaume APOLLINAIRE – *Wybór poezji*, oprac. J. Kwiatkowski, Wrocław 1975, BN II 176.
- Thomas Stearns ELIOT – *Wybór poezji*, wstęp W. Rulewicz, Wrocław 1989, BN II 230; *Ziemia jałowa*), przekład i wstęp Cz. Miłosz, Kraków 2004.
- Rainer Maria RILKE – *Poezje. Gedichte*, wybór, tłum. i wstęp M. Jastrun, Kraków 1993 (tu m.in.: *Sonety do Orfeusza*).
- Osip MANDELSZTAM – *Poezje*, Kraków 1984.

Proza

- Michał BULHAKOW – *Mistrz i Małgorzata*, Wrocław 1988, BN II 229.
- André GIDE – *Falszerze* [w:] *Falszerze. Dziennik „Falszerzy”*, oprac. K. Jarosz, tłum. J. Iwaszkiewicz, H. Iwaszkiewiczówna, J. Rogoziński, Wrocław 2003, BN II 251.
- Aldous HUXLEY – *Nowy wschód świata*, przeł. B. Baran, Warszawa 2006.
- James JOYCE – *Ulisses*, przekład M. Słomczyński, Kraków 2006.
- Franz KAFKA – *Zamek*, przeł. K. Radziwiłł, K. Truchanowski, Kraków 2004.
- Tomasz MANN – *Czarodziejska góra*, przeł. J. Kramsztyk, t. 1–2, Wrocław 2004.
- Marcel PROUST – *W poszukiwaniu straconego czasu*, t. 1: *W stronę Swanna*, przeł. T. Boy Żeleński, Kraków 2003.
- Erich Maria REMARQUE, *Na Zachodzie bez zmian*, przeł. S. Napierski, Warszawa 1996.

Dramat

- Jean GIRAUDOUX – *Amfitrion 38*, [w:] *Teatr*, Warszawa 1957.
- Luigi PIRANDELLO – *Sześć postaci scenicznych w poszukiwaniu autora*, [w:] *Wybór dramatów*, oprac. J. Heinstein, Wrocław 1978, BN II 193.